STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 02112

DORTN

Zusman Segalowitch

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

געדרוקט אין דער בוכדרוקעריי פֿון סאָסיעטע נואוועל
ד'אימפּרימערי ע ד'עדיציאָן, 32, רי מענילמאָנטאַן, פּאַריז

Z. SEGALOWICZ : „DORTN" / COPYRIGHT BY A. B. CERATA, PARIS */ IMPRIMERIE SOCIETE NOUVELLE D'IMPRIMERIE ET D'EDITION, 32, RUE DE MENIL-MONTANT, PARIS (XXe)*

PRINTED IN FRANCE

דעם נאָמען:
שמואל, אַרטור זיגעלבוים

HERSH L. BEKIERKUNG
(HERSHEL METALOWIEC)

ז. סעגאַלאָוויטש

דאָרטן...

שער־בלאַט און צייכענונגען פון ב ע ן

1 9 4 5

פאַרלאַג פון אַ. ב. צעראַטאַ / פאַריז

איינס

אויף יידישע גאַסן אין וואַרשע
איז זונליכט ניט שטענדיק דערגאַנגען.
מען האָט דאָרט פיל שאָטנס געירשנט
פון דורות און גזרות געפאַנגען.
עס האָבן געקנוילט זיך די שאָטנס
אין הייזער אין רייכע, אין דלות,
אין פאַלדן פון שוואַרצע קאַפּאָטעס,
אין פאַנען פון קעמפער, אין טלית.
נאָך יעדן „לחיים״ פון לעבן
איז עפּעס פאַרבליבן אַ טרויער — —
אַ רמז פון אַלטן פאַרשוועבן
און פון אַ ניט־זיכערן דויער...
פונדעסטוועגן האָט מען נדנען
געזאַמלט פאַר לייטישע טעכטער.
מיט יהוס שטאָלצירט, ווי די פאַנען...
פיל דורות... ניט אַלע קיין שלעכטע.
אויף שבת די פליישן, די פישן
און ליכטיקע חלות געבאַקן,
געזעצט זיך ביי כשרע טישן
און זמירות געזונגען געשמאַקע.

צווייִ

פונדעסטוועגן האָט מען פאַרקערעַנט
אין פוילן די יידישע זיטן...
ישיבות געבויט און געלערנט,
אַז שמד זאָל ניט האָבן קיין שליטה...
אויף אַלע פיר טראַקטן געפאָרן
מיט האַנדל פאַר קבצן און רייכן
פון וואַרשע ביז דאַנציק, ביז טאָרן,
געמאָסטן דאָס לאַנד און די טייכן.
דער פריץ פאַרמאָגט פיל פאָלוואַרקן,
נאָר ווער איז אויף תבואה אַ מבין?
דער פריץ פאַרברענגט אין די פאַרקן
און ווער וועט אים זייערן היוון?
געלעבט האָבן עדהם פיל גרויסע —
געאַרבעט, געהאַנדלט, געדונגען...
אַ ביסל, ווי גאָט האָט געהייסן,
אַ ביסל, ווי מענטש האָט געצוואונגען,
געלעבט און געהאָט איינגעשפּאַרטקייט.
מיט פרומקייט... זיך גאָרניט צו שעמען:
פון הימל דאָס בעסטע צו וואַרטן,
פון מענטשן דאָס ערגסטע צו נעמען.

דרייל

פאַר מיר איז געווען דאָס דער עיקר,
דער עיקר, די יידישע גאַסן,
דאָס פינקלען פון יידישע בליקן,
די שפּראַך, דאָס געשריי און די שפּאַסן.
איך בין דאָ איעדנס מחותן
און אַלע צו מיר — מחותנים...
געקאָנט אַזוי לאַנגע מינוטן
באַטראַכטן אַ יידישן פּנים...
וואָס איז דאָס ? אַ ליבע, אַ נייגער ?
איך האָב נישט פאַרשטאַנען דאָס ריכטיק.
זיי טומלען... און איך בין אַ שווייגער,
דאָס איז מיר שוין איצט מער ניט וויכטיק...
דער עיקר : עס האָט מיך געצויגן,
געפאָרשט דאָרטן זייערע זאָרגן,
דעם ערגצט פון זייערע אויגן
און אפשר דעם פּחד פאַר מאָרגן ?
געווען איז אויך פרייד און באַשיידן
געווען איז קבלהשע בענקשאַפט...
און שווער איז מיר איצטער צו ריידן
פון היים און פון היימישער ענגשאַפט...

פיר

דאָס ליכט און דער שטן פון דאָרטן,
אַ קראָם און אַן אָרעמע קרעמל...
די בענק ביי קראַשינסקען אין גאָרטן,
אַ שמועס אַמאָל, אַ געזעמל.
אַ חסידישע טאָכטער, אַ שיינקייט,
אַזש גאַס איז אונדז שענער געוואָרן...
עס בלייבן פון יענער אַליינקייט
געשטאַלטן אַ סך אין זכרון.
אַ ייד — אַזאַ וועגעלע-שלעפער,
אַ פּנים פון ש"ס אָפּגעריסן...
אַ גאָלדשמיד, אַ שוסטער, אַ שטעפּער,
וואָס איינער פון וואָס וויל געניסן.
געווען זענען טויזנטער שילדן
אויף נאַלעווקעס און אויף דער גענשע,
געווען אַ יריד פאַר אַ גילדן,
געווען אויך פאַרמעגלעכע מענטשן.
געווען איז אַ ביסל אַ געפּילדער...
פאַרפאַלן ; פאַרשטיי און פאַרנעם עס;
ביי אַנדערע קומט עס פאַר מילדער :
מען קרעמערט זיך אויס דזשענטעלמעניש...

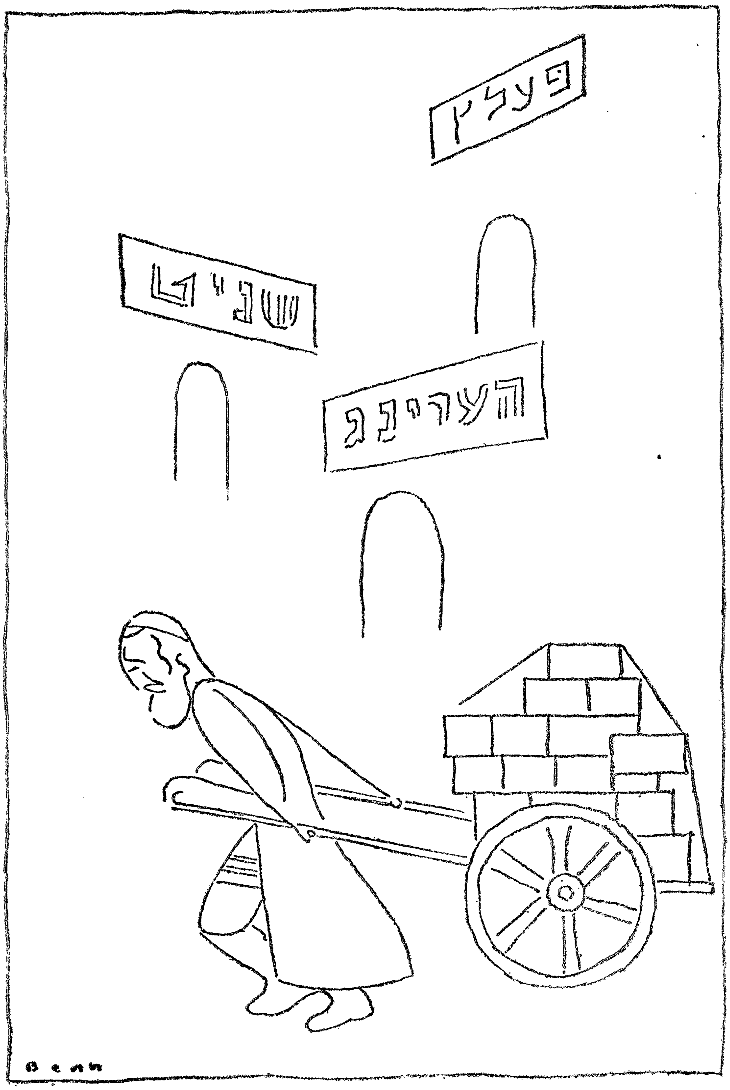

א ייד — אזא וועגעלע-שלעפּער.　　　צייכענונג פון ב ע ן

פינף

אויף יידישע גאַסן... די אויגן
זיי נעמען אַלץ אַנדערש אַרומעט...
עס האָט מיך דאָרט שטענדיק געצויגן
אַ מאָדנער געפיל און אַן אומעט.
פאַרגאַנגענערהייט איז דאָרט געלעגן
פיל מער, ווי אויף אַנדערע גאַסן...
יאָ, עפּעס אַ צער ניט צו פרעגן
פון איצט און פון אַלטע גרימאַסן.
ניט איין מאָל די זייטן צעריבן
אין ענגשאַפט, אין מחנות קאַפּאָטעס...
געוואָלט זיי נאָך מערער ווי ליבן,
צו להכעיס די נאַרעשע שפּאָטערס.
ביי פרומע, ניט-פרומע, ביי אַלע
געהאַט דאָרט מיין היים, מיינע שכנים
אין אונדזערע ענגע קוואַרטאַלן
מיט יידן און ווייטער מיט קיינעם.
געהאַט דאָרט די זעלבע ענינים
און קיינמאָל פון זיי ניט געלאָפן,
געשריבן פאַר זיי פעליעטאָנען,
נאָוועלן און לידער, פיל סטראָפן.

זעקס

געווען זענען גרופּעס, פּאַרטייען
מיט אַלע פּראָגראַמען און ריכטונגג,
די דאָזיקע זאַכן פאַרגייען
און אָן זיי, צי מיט זיי — ניט וויכטיק.
געווען זענען קלאַסן-פאַראיינען
מיט שטרייקן, מיט שטראָף, מיט געריכטן,
פאַר יושר, פאַר בעסערע לוינען,
מען דאַרף דאָך פיל עוולות פאַרריכטן.
געווען זענען אַרבעטער-יידן
אין אַלע פיל-ניצלעכע פאַכן,
סטאָלאַרעס און קירזשנער און שמידן!...
מען דאַרף עס דערמאָנען די זאַכן.
אין ביאַליסטאָק וועבערס און שפּינערס,
אין לאָדזש, אין די גרויסע פאַבריקן,
פון אַרבעט און פּראַצע פאַרדינערס,
פון וועבן, פון נופּען און שטריקן,
פיל טויזנטער יידישע טעכטער
ביי זאָקן און ביי טריקאָטאַזשן.
דאָס איז אונדזער קאָנטע פון נעכטן
און ניט פון חלומות-מיראַזשן...

זיבן

דאָס חסידישע בזשעזשין שיקט קליידער
קיין ענגלאַנד און אַנדערע לענדער.
מען קאָן פון די פּאַקטן באַשיידן
פאַרשרייבן פיל צענדלינגער בענדער,
אין קאַליש די פיינסטע גאַרדינען
און קרויזן און חופּה-וועלאָנען
מיט יידישע פינגער און זינען...
מען מוז אונדזער פּראַצע דערמאָנען.
די לעדערנע בייטלען פאַר דאַמען,
די שענסטע ניואַנסן, מאָדעלן,
בורשטינען און בראָשן און קאַמען,
פולאָווערס, קראַוואַטן, פּאַרטפעלן.
באַלופניקעס האָבן באַוויזן
צו לערנען געניי די מעטאָדעס,
צו זעטיקן אַלע קאַפּריזן
פון אַלע מעשוגענע מאָדעס . . .
סאַנדאַלן און קונסט-פּאַראַסאָלן . . .
געאַרבעט ביי אַלין האָבן יידן.
און שניצן און צייכענען און מאָלן,
דאָס לעבן איז זייער פאַרשידן.

אַכט

אויף ביידעמס, אין פינצטערן קעלער,
כאַלופּניקעס יונגע און אַלטע...
געאַרבעט וואָס שנעלער און שנעלער,
אַבי נאָר דעם גוף צו דערהאַלטן.
די טרעסטינער בערשטער, מעזריטשער,
פּאַרדינער און טרינקער גאָר פיינע . . .
אוי, ווײ אונדז . . . וואָס טוען זיי איצטער
אין לאַנד פון די שרעקלעכסטע פּיינען ?
די פישער פון ראַיגראָד מיט נעצן
ביינאַכט אויפן וואַסער, באַגינען . . .
איך ווייס ניט, וואָס פריער צו שעצן,
וואָס פריער עס קומט אויפן זינען.
סאָקאָלקע און סקידעל און קרינקי
מיט יידישע גאַרבערס אַ מענגע.
איך האָב שוין געהאַט אַזאַ מנהג
מיט זיי זיך צו זען און פאַרברענגען.
אַן ענין איז מיר דאָס געוועזן
און נחת האָט מיר עס געגעבן:
צו זיצן מיט זיי ביי אַ גלעזל
און אויסהערן מעשות פון לעבן.

ביין

און וואַרשע... כאָטש דו ביסט קאַטויליש
און איך בין אַ ייִד פֿון די קרעסן,
מײַן וואַרשע... אַלט־סלאַוויש, אַלט־פּויליש —
דאָך קאָן דיך דער ייִד ניט פֿאַרגעסן.
די ברייטע באַגרינטע אַלייען,
די אַלטע פּאַלאַצן־געביידן.
צי וועט מען אין שותּפות זיך פֿרייען?
ווי איצטער אין שותּפות דאָס ליידן...
די קלויסטערס מיט די דין־דינע גלאָקן,
דער זאַקסישער גאָרטן, די סעדער...
די קראַקאָווער פֿאָרשטאָט־באַראָקן,
דער שלאָס דאָרט, דער ווייסער בעלוועדער.
דער לאַנגזאַמער ווייסל דער ברייטער
ווי שטאָלץ מאַיעסטעטיש געפֿלאָסן.
דער שלאָס פֿון די קיניגס די טויטע,
פֿון שטענדיק געהיים און געשלאָסן...
אָן אָפּקלאַנג, אָן עכאָ אַ ווייטער
פֿון שופֿרות, וואָס שאַלן און שוועבן.
ווילאַנאָוו... און יאַגדן און רייטער,
און פּריצים מיט פּריצישן לעבן...

צען

דאָס אַלץ אָבער האָט ניט געפאַנגען,
ניט שאָפען, ניט שאָפּענס נאָקטורן . . .
ניט יוליוש סלאָוואַצקיס געזאַנגען . . .
מיר זענען פאַרביי פיל קולטורן,
מיר האָבן דאָס אַלץ פאַרשטאַנען,
געפילט אין די אָוונטס די בלייכע.
פאַראַן אָבער אויסער „אוי-דאַנאַ !״
אַ ניגון אַן אַלטער... אַן איכה.
פאַראַן זענען פעדעם געאָדערט
אין בלוט און אין פלייש פון אַן אומה . . .
דאָס לאָזט ניט אַוועקגיין, דאָס פאָדערט,
דאָס רופט, ווי אַ מאַמע אַ פרומע.
איז דאָס ניט געווען דער עיקר
די רייכקייט פון יענע קוואַרטאַלן,
דער עיקר איז „גענשע״ און „דזשיקע״,
די ענגשאַפט, די בענקשאַפט, פאַרפאַלן.
איך האָב ניט געקענט מיט מיין לעבן
די ערטער באַפּוצן, באַשיינען.
איך האָב זיך געמוטט אונטערגעבן
און ליבן אַזוי ווי זיי זיינען.

עלף

געווען אַ געמיש פֿון מאָדערן
מיט עלטער-פֿאַרעלטערטע זיטן . . .
ישובֿניקעס פּעסטע ווי בערן
צווישן ווייס-רוסלאַנד און ליטע.
פֿאָלעסיער ברייט-פּלייציקע ייִדן
מיט האָפֿען מיט רייפֿן, מיט פֿעסלעך.
די פֿאַרביקע מערק, די ירידים . . .
ווי ווייט און ווי נאָנט אומפֿאַרגעסלעך,
און מאַטקע כאַבאַד, אַסטראָפּאָליער,
געבוירענע עכטע לצנים . . .
מען האָט אויך געוויינט און געקוואָלן
פֿון גרויסע מגידים, דרשנים.
בדחנים מיט גראַמען און לידלעך
פֿאַר בראָנפֿן אַ גלאָז און פֿאַרבייסן.
די ייִדישע קלעזמער . . . די פֿידלען,
זיי פֿלעגן דאָך הערצער צערייסן
די ייִדישע קלעזמער . . . אָן לערער,
אָן נאָטן און אָן פּראָפֿעסאָרן —
זיי האָבן די קונסט זיך געלערנט
ביי אייגענע ביטערע יאָרן . . .

צוועלף

א פרייטאָג-צו-נאַכט, ביי די שטערן
שוועבט רו, ווי אין ייִדענע שטאָפן . . .
די קריסטן, אַליין פלעגן ווערן
פון מנוחה באַהערשט פאַרן שלאָפן.
און שבת... די אייזערנע שטאַבעס,
די שלעסער אויף אַלע געוועלבער . . .
דער האָן מעג בלויז קרייען אום שבת
און מעקענען מעגן די קעלבער.
א ייִדישע וועלט ניט פאַנטאַסטיש
אין פוילן און ווייטער פון פוילן.
רבנים, רביים-דינאַסטיעס . . .
מען דאַרף עס וועמען דערציילן?
בערדיטשעוו און קיעוו אפילו . . .
אין דובנע, אין בראָד אין דעם אַלטן.
ישובים און שטעט — א מגילה,
וואו מיר האָבן שבת געהאַלטן . . .
ישובים און שטעט, ווי זיי הייסן
פון ווייסל ביז סאַן, ביזן דניעפּער . . .
געווען זענען סוחרים גאָר גרויסע,
געווען זענען אָרעמע טעפּער.

דרייצן

די קרעטשמעס און די באַלעגאָלעס,
דער טרייסל פון די דיליזשאַנסן,
די וויצן דערביי און די קללות
און כעלעמער מעשות-ניואַנסן.
ווי פאָלק אויסגעלאַכט האָט די צרות
אין צייטן פון גזרות פאַרנומען:
מיט ווערטלעך פון לעבן און גמרא
געטרייסט זיך און איבערגעקומען
אין שטעט און אין שטעטלעך פון לענדער,
אין ערטער פון ווייטקייט און ברייטקייט,
פיל צייטן, פיל דורות אָן ענדער —
מיר זענען אַ פאָלק פון צעשפּרייטקייט,
מיר זענען אין שוואַכקייט גבורים,
מיר זינגען נים פריילעך און מונטער . . .
מיר גייען און פאַלן נים כורעים,
מיר גייען... און גייען נים אונטער.
מיר קנייטשן זיך איין אין אַן ערד-וואו,
מיט אונדזערע אייגענע קנייטשן . . .
מיר טרייבן אַליין אונדזער פערדל,
מיר האַלטן אַליין דאָך די לייטשן.

פערצן

אין זעגמיל, אין נורעץ, לאסאנע,
אין וואַלד ביאַלאָוויעזשער אין טיפֿן.
מבֿינים אויף דעמבע און סאָסנע
געיאָגט עס אויף פֿליטן און שיפֿן . . .
אין וועלדער אַריין און געשניטן
געהילץ פֿון פֿאַרשידענע סאָרטן.
די זעג אויף מאַשין אויסגעביטן,
געאַרבעט פֿאַר גרויסע עקספּאָרטן,
פֿון וואָרצלען געצאַפּט טערפּענטינען
און שוועמלעך אין זומער געקליבן,
געאַרבעט, ווי אַרבעטער-בינען
פֿון נויט און פֿון ווילן געטריבן.
דאָס האַרץ איז צו קליין צו פֿאַרכאַפּן,
דאָס אַלץ מיט אַמאָל צו דערמאָנען,
דאָס האַרץ ווערט צעריסן פֿון קלאַפּן,
וואו זענען די יידן... מיליאָנען ?
עס שוועבן, עס שוועבן געשטאַלטן,
עס שלעפּן זיך שווערע געשפּאַנען.
אין זומער, אין ווינטער אין קאַלטן
און יידן אויף פֿורן און באַנען.

פופצן

געווען אַ שטאָט לאָדזש, גרוי, פאַררויכערט
מיט קנוילן פון בוימוואָל און גאַרן.
מען האָט דאָרט געטומלט, געסוחרט,
געאַרבעט מיט פליים און דערפאַרונג.
דעם רויך האָבן אַלע געשאָלטן,
דעם פליים האָט ניט קיינער באַזונגען:
די אַרבעט, וואָס דאָרט האָט געגאָלטן
האָט מען אין האַרץ איינגעשלונגען,
אַ וועלט מיט שעוויאָטן, קרעטאָנען,
אַ וועלט מיט געשפּין און מיט פאָדעם...
און פינעף און דרייסיק מיליאָנען
געהאַט האָבן וועש און בגדים.
פּאָזנאַנסקי ישראל און ווינער
און אָשר פון ווידזעוו דער גרעסטער,
פּיאָנערן פון שפּולע און שפּינען,
און בויער פון נייעם מאַנטשעסטער.
מיין טאַטע האָט אויך דאָרט געהאַנדלט
מיט וואָל און מיט וואָס איז געוועזן...
דערפאַר האָט דער זון אין זיין וואַנדל
געזוכט אין דער גרויקייט פּאָעזיע.

זעכצן

און טאָקע אין לאָדזש אין די רויכן,
אין שטאָט פון די קוימענס און קוימען . . .
זינגט בראָדערזאָן משה דער בלייכער,
און טואַווים, דער מייסטער פון ריימען,
און הירשענבערגס יידישע בילדער
אין לאָדזש זיי געזוכט די מאָדעלן . . .
און ברוינער, האַלב גאון, האַלב ווילדער,
פאַרשיכורט זיך מיט אַקוואַרעלן.
געקנאָטן האָט גליצענשטיין הענעך
אין לאָדזש זיינע גיפּסן-סקולפּטורן,
און שיק האָט געצייכנט אַלץ קלענער,
אַלץ קלענערע מיניאַטורן.
געהאָט האָט די שטאָט מעצענאָטן,
און גאָרניט קיין שלעכטע בורזשויען . . .
ווער ווייסט, ווי מען האָט זיי פאַרמאַטערט?
ווער ווייסט זיי, וואו זיי רוען?
איך קאָן אַלץ ניט לויבן, ניט רימען
דאָס בעסערע וואָס עס געדענקט זיך . . .
דאָך מיין ווישעוויאַנסקי, מיין שמעון!
אוי, וויי מיר, וויי, ווי עס בענקט זיך . . .

זיבצן

אין לעבן פֿאַראַן איז מיין חלק
און דאָס איז שוין מיינס און אינגאַנצן;
אין אייגענעם שטייגער איז הייליק
די תּפֿילה, דאָס ליד און דאָס טאַנצן.
די מעשענע לייכטער און פֿאַנען,
די לעדערנע אַלטע גמרות,
דאָס שראַנקל, וואָס איז וואו געשטאַנען
אין יאָרן פֿון נחת און צרות...
דער באָבעס אַלטמאָדישע קליידער,
אַ טערקישע ברוינע פּאַטשיילע.
מחזורים, הגדות צום סדר
און מצוות נאַאיווע און וואוילע.
אַ שנירעלע פּערל אַ דינער
און ניט פֿאַר דערוואַכן, חלילה...
די באָבעשי פּלעגט זיך פֿאַרגינען
די פּערל בלויז יום־טוב... צו תּפֿילה,
מען מעקט עס ניט אָפּ מיט אַ קריידל,
מיט מאָדעם שאַבלאָנען, דרעסירטע...
און אַלטער פֿאַרשימלטער שייטל
רעדט מער ווי אַ קאָפּ אַ טאַלענירטער.

אַכצן

מיין יוגנט... דער פראָסט אויף די שויבן
געצייכנטע אייז-דינע פּעכער . . .
און ווינטער און זומער מיט שויבן —
אַך! פליען מיט זיי איבער דעכער.
די טויבן, די שנעל-קאַראַהאָדן
געמישטע קאָלירן און פליגל . . .
אין הימל, אין רוים זיך געבאָדן
און פריילעך געגלאַנצט, ווי אין שפּיגל.
איך שטיי אויף דער ערד אַ געשמידטער,
איך פלי ניט, דאָך פליט מיין נשמה . . .
פון פענצטערס... מען קוקט אויף מיר ביטער,
מען חוזקט אַרוים פון די קראָמען.
דאָך אַלץ איז מיר טייער מיט מענטשן
און טייער די גויאישע בלומען.
איך לעב מיט הלומות... אַך, ווען שוין
אַך! ווען וועט משיח שוין קומען.
אַ ייד אויפן פעלד מיטן קעלבל,
אַ ייד ביי אַ פערדביים געשפּאַנען,
אַ דבורה ביי זיך אין געוועלבל —
פון דעם איז מיין לאַנדשאַפט באַשטאַנען.

אך! פליען מיט זיי איבער דעכער. צייכענונג פון ב ע ן

בייבצן

פון פולאַוו דער וועג איז פאַרצייכנט
מיט ביימער גיגאַנטישע זקנים.
דו גייסט און די ווייסל גייט אויכעט.
נאַטור און מער דאַרפסטו ניט קיינעם.
אין ערגעץ צו זען איז אין פלאַטער
אַזויפיל קאַלירטע מאַטילן,
דער וועג האָט מיך קיינמאָל געמאַטערט,
איך האָב צו די זאַכן מיין ווילן . . .
אין ערגעץ די רחבות פון גראָזן
פון ווילדע און ניט-ווילדע שפּראָצן,
וואָס מענטש האָט פון פּוילקייט פאַרלאָזן,
געבליט האָט מיט אייגענעם רצון.
ווי פרייליך מיין אויג האָט געשלונגען
די פאַרבן, די רויטע, די בלויע . . .
געשפּרייזט האָט אַ ייד און געזונגען
אַ גוישע ליד מיט הנאה . . .
פאַרוואָס האָט דער מאַמעס פאַרוויגן
געשראָקן מיט נאַכט און געוויטער?
פאַרוואָס האָט דער טאַטע פאַרשוויגן
די וועלט פון קאַשטאַנעם צעבליטע?

צוואַנציק

די ביימער מיט קאַלינעס רויטע
און עפּעס אַ פּרי — בערבערעס . . .
איך גיי און די ביימער באַגלייטן . . .
איך בין דאָ אַ שותּף, איך שווער עס.
עס איז מיר דאָ גוט און באַגינען
און גוט איז מיר אין די פאַרנאַכטן.
איך וויל זיך דעם נחת פאַרגינען
און ווידער און ווידער באַטראַכטן:
די מיל דאָרט ביים דאָרף באַכאַטניצע
מיט וואַסער-געוויש, ווייסע שוימען . . .
טאָפּאָלן מיט ריזיקע שפּיצן,
אַ סאַד און אַ שפּע פון פלוימען.
אַ סאַד און אַ שטרויענע בודע,
אַ ייד האַלט דאָס ראַד קיין עין-הרע,
אַן עפּל מיט ברויט איז זיין סעודה,
און שפּעטער אַ בלעטל גמרא.
אַ ייד מיט אַ שטיק טלית-קטן,
אַ ניגון שוין עלטער פון דורות . . .
אין גרינעם האַלב-טאָגיקן שאָטן,
אין לאַנגזאַמען וואַקסן פון פּירות.

איין און צוואַנציק

שוין קאַזשמיערזש... דער טורעם פאַררוסן
מיט רוקנס פון בערגלעך-זיגזאַגן,
אַט באַלד וועט מען נעמען באַגריסן
און שטעטל אַרום וועט מיט פראַגן.
פון איינעם אַ פענצטער קוקט ניכע,
זי איז מיר באַחנט און געפעלן.
איך האָב דאָרט פריינדשאַפט אויף זיכער
אויף אַלע אַלט-מאָדישע שוועלן . . .
דאָך איצטער, איך מוז זיך פאַרהאַלטן
און אויסלעשן האַרץ און זכרון . . .
וואו זענען די אַלטע געשטאַלטן?
און וואָס איז מיט יעדן געוואָרן?
וואו וועווקעלע? מיין באַלעגאָלע,
אַ יאַט פון די אמתע יאַטן . . .
געוואָלט, אַז איך זאָל אים באַצאָלן
מיט איינעם פון מיינע קראַוואַטן.
וואו משה דער ברייטער? דער טרעגער . . .
גערעדט האָט ער ווייניק, בלויז וואָרקען;
אַ מענטש באַדאָרף ברויט און געלעגער
„און גוט איז אַ פּעקל מאַכאָרקע".

צווײ און צוואַנציק

ווי קאָן מען דעם צפון פאַרגלייכן
צום דרום צום הייסן און ווייטן?
מען ליבט זיך אין בערג און אין טייכן,
מען ליבט די פאַרגאַנגענע צייטן.
פאַר איינעם איז בראָדוויי דאָס שענסטע,
דעם צווייטן איז ציילאָן געפעלן,
דער דריטער באַזינגט פון זיין פענצטער,
ווי דאַנאַי צעגיסט זיינע כוואַליעס —
עס קאָן ווער ניט לעבן אָן פראַנקרייך,
און איינעם איז אינגערן נייטיק...
אָך! לאָזט מיט דער וועלט מיך... איך דאַנק אייך,
איך בענק נאָך מיין קאָזשמיערזש ביז ווייטיק.
איך האָב ניט געהאַט קיין פּאַלאַצן,
קיין סאַמעט, קיין זייד, גאָבעלינען,
ווער קען עס פאַרשטיין און דערשאַצן,
וואָס אימיצן שימערט אין זינען?
איך בענק און איך וואָלט עס נאָך וועלן
צו זען מיינס אַ פאַרקאָן, אַ ברעטל...
און באָבעס וואָס זיצן אויף שוועלן
אַ שבת־פאַרנאַכט, אינעם שטעטל...

דריי און צוואַנציק

איך ווייס ניט... ניט פריער, ניט איצטער,
וואָס דאָרטן געווען איז מער טייער?
זאַבלודאָווער שול די געשניצטע,
צי ערגעץ אַ הילצערנער שייער?
ישובניקעס-פּאַכטער, די אַלע
פון דערפער און דערפעלעך קליינע...
די לאה, די ערשטע מיין כלה,
צי גאָר די אַנטאָשאַ די שיינע?
די רוטע, די קלאַראַ-אַקטריסע,
און אפשר די בלאָנדע אַניעלאַ?
איך ווייס ניט... איך דאַרף עס ניט וויסן:
מיט טונקעלע אויגן, צי העלע?
דאָך פול איבערפולט אין זכרון
מיט נעכטיקע פאַרבן און קלאַנגען...
געווען איז אַ יוגנט מיט יאָרן,
געווען איז אַ האַרץ מיט פאַרלאַנגען.
די קרובים וואָס זענען פאַרבליבן,
די קברים פון טאַטן און מאַמען...
געדענקען באַדאַרף מען און ליבן
דעם נעכטן מיט אַלעם צוזאַמען.

פיר און צוואַנציק

געמאַטערט האָט אָפּטמאָל די שנאה . . .
איז נאָך אַ קאַפּיטעלע תהילים
און וואו איז געווען אַ מדינה,
אַ לאַנד אָן אַ פינצטערן בלעם,
אַריין זענען מיר דורך פיל דורות
אין לאַנדשאַפט פאַרוואָרצלט אין טיפן —
מיט אונדזערע שולן, מנורות,
מיט בגד, מיט שפּראַך, מיט באַגריפן,
געשוועבט האָבן דאָרטן פּאָלאַנעזן
אויך אונדזערס געשוועבט האָט אַ ניגון...
אַמאָל איז געווען און געוועזן...
די שנאה האָט זיך איבערשטיגן.
דורך פעלדער און וועלדער און טראַקטן,
דער ריח פון ערד איז ווי אייגנס,
מען וועט נאָך דעם אמת מיט פאַקטן
אויף פאַרמעט באַשרייבן, אויף בויגנס.
מיר האָבן נאָך הארץ און זכרון,
מיר האָבן נאָך פיל צו דערציילן,
מיר בירגער פון נײַנהונדערט יאָרן,
מיר יידישע יידן פון פוילן.

פינף און צוואַנציק

איך בין ניט באַרופן צו געבן
מיין פאָלק און מיין אָפּשטאַם קיין סמיכות.
אָך! פריער פאַר אַלץ איז דאָס לעבן,
און לעבן אַליין איז שוין יחוס.
מיר האָבן די ערשטע דעם קין
פאַרשאָלטן אויף תמיד, אויף אייביק. —
און זיי האָבן איצטער פון קין
געמאַכט אַ פאַרשאָלטענעם גלויבן,
דער מענטש מיט נשמה און שכל,
דער ערלעכער מענטש און דער גוטער,
אַ קינד און אַ קינדעריש שמייכל,
אַ קינד אויף דעם שויס פון אַ מוטער.
דאָס לעבן מיט בוים און מיט בלומען,
מיט רעגן-דערפרישונג און שטראַלן,
דאָס לעבן מיט אַרבעט פאַרנומען
מיט נוצן פאַר זיך און פאַר אַלע.
ווער האָט עס געוואַגט זיך צו שפּילן
מיט גאָט און מיט מענטש, מיט געשיכטע?
אַזויפיל פאַרלאַנגען און ווילן,
ווער האָט עס געוואַגט צו פאַרניכטן?

זעקס און צוואַנציק

צעגראָבן אין וואַרשע די גאַסן,
די הייזער צעשמעטערט, צעשאָסן.
נישטאָ שוין אין שטאָט מער קיין וואַסער,
נאָר בלוט האָט ווי וואַסער געפלאָסן.
די הויפּטשטאָט געשטעלט זיך פאַר פוילן
און קרבן געפאָדערט, געפריידיקט...
מען וועט נאָך דערציילן, דערציילן,
ווי וואַרשע האָט וואַרשע פאַרטיידיקט,
פיל צוימען פון אייזן, בעטאָנען . . .
אַליין זיך געגרייט פאַר קרבנות,
פון מוט און פון גלויבן, פיל כוח,
אַליין זיך געשטעלט דעם מזבח . . .
די וואַרשעווער האָבן געגעבן,
אַ טיפן, בלוטיקן סימן,
פאַר צוקונפט, פאַר שטאָלץ און פאַר לעבן . . .
מען וועט זיי באַזינגען און רימען,
עס זענען גבורים ווי ריזן
געבוירן געוואָרן אין פייער...
די וואַרשעווער האָבן באַוויזן,
ווי פרייהייט איז הייליק און טייער . . .

זיבן און צוואַנציק

פון פייער און כוח באַלאַגערט
דער שונא וועט זיינס שוין געניסן . . .
פון זיג ניט געווען שוין קיין פראַגע,
געווען איז בלויז מאַט פון געווויסן.
דער שד מיט מיליאָנען פיל קוילן . . .
דאָס וואַרשע, עס איז שוין אין קייטן...
דער שד האָט געלערנט די גרוילן,
מיט חכמה שטודירט, ווי צו טייטן . . .
דריי וואָכן, דריי העלדישע וואָכן,
פון לעבן ביז שטאַרבן — סעקונדן . . .
פון קעלער צו קעלער געקראָכן,
און דאָרטן אויף אייביק פאַרשוואונדן . . .
פאַרטויבטע פון בליי ביז חלשות,
פאַרוואונדיקטע פול ווי געשפּענסטער . . .
עס האָבן זיך לעבנס געלאָשן,
ווי ליכט אין אָן אָפענעם פענצטער.
די נאַכט, ווי דער טאָג איז שוין העלער
פון שרפות וואָס ווערן ניט קלענער,
פלאַם-פייער... און אין די שפּיטעלער
געברענט האָבן קראַנקע, ווי שפּענער . . .

אַכט און צוואַנציק

אַ ביסעלע וואַסער צו קריגן,
פאַר קינדער, פאַר עופּהלעך, ברעקלעך,
באַנדאַזשן פאַר די וועלכע ליגן,
פאַרוואונדיקט און יאָמערן שרעקלעך.
אויף גאַסן אין וואַרשעווער הויפן,
איז לעבן אַליין שוין אַ גבורה . . .
און ראַטעווען יענעם און לויפן,
און ברענגען די מתים צו קבורה
אין יעניקע טעג פון פאַרוויסטן,
אין ראַנגל מיט הונגער און פלאַמען,
באַווייזן די יידן און קריסטן,
ווי שטאַרק מען קען ליידן צוזאַמען.
די זעלביקע ביקסן, גראַנאַטן . . .
די זעלביקע פאַרצאַרנטע אויגן . . .
איין טויט פון די זעלבע האַרמאַטן . . .
דאָס האָט זיך דריי וואָכן געצויגן.
צווישן די מענטשן די דרייסטע
געווען איז איין שוויגיקער ווילן;
פאַרשפּילן... דאָך מוטיק, באַגייסטערט...
פאַרשפּילן... דאָך בלוטיק פאַרשפּילן...

בײַן און צוואַנציק

סטאַזשינסקי, זאַרעמבאַ און העפּנער...
געדענקט זיי, די ליכטיקע נעמען!
דערמאָנט טשערניאַקאָוו וואָס עפּטער,
ביז האַרץ זאָל פֿון צער זיך פֿאַרקלעמען.
דער רבי פּיאַסעטשנער, שאַפּיראָ,
און אַנדערע ריינע געשטאַלטן.
און גוזשיק, דער דזשױאינטישער פֿירער,
ווי ווירדיק מען האָט זיך געהאַלטן.
דער חבר אַרטור, דאָס איז שמואל,
יאָ, זיגעלבוים שמואל, זײַן נאָמען,
אין וואַרשעווער טעג פֿון עינויים
און שווידער פֿון גאַסן־מלחמה
געהאָלפֿן וואו־ווער האָט געבלוטיקט,
געהאָלפֿן די גאַס צו באַשפּײַזן,
געווען אומעטום און געמוטיקט
און וויפֿל אַ מענטש קען באַווייַזן.
און וואַרשע אין וויסטע רואינען . . .
איז וואַרשע פֿאַרבליבן אין גרויסקייט,
צו להכעיס דעם טייוולס־באַדינערס,
צו להכעיס טייוולאַנישער בייזקייט.

דרייסיק

און ערגעץ וואו ווייטער אַ ביסל
פאַרבט יעשען מיט גאָלד זיינע בלעטער...
און טייך האָט זיין רואיקן פליסן
ניט איבערגעריסן ביז שפּעטער.
און הימל... צעווישן שראַפנעלן
האָט זילבערנער שפּינוועבס געציטערט,
דעם האַרבסט איז אַזוי דאָס געפעלן
דעם מענטשן צערייצן פאַרביטערט.
דריי וואָכן אין מאָרד און יסורים,
דריי וואָכן אין גרויזאַמען שעכטן,
דריי וואָכן אין פייער און שטורעם...
דאָס גילט נאָך, דאָס איז ניט קיין נעכטן,
דאָס וועט זיך נאָך הילכיק צעזינגען
אין שפּעטיקע דורות מיט גלויבן...
אויב מענטש וועט אַליין זיך באַצווינגען
דעם מענטשלעכן שטאָלץ צו דערהייבן,
פאַר יענע פאַרבלוטיקטע ערטער,
איז וואָרט ניט דערוואַקסן, באַשיידן...
טאָ לאָמיר איצט לאָזן די ווערטער,
און בויגן די קעפּ און ניט ריידן.

איין און דרייסיק

דערנאָך, ווען די שטאָט איז צעשמעטערט
אַריבער צו פינצטערע האָרדעס,
צו רוצחים, צו מענטשן-פאַררעטערס,
וואָס ליבן זיך שטענדיק אין מאָרדן.
דערנאָך איז דאָס געטאָ געקומען,
דערנאָך איז דער הונגער באַפאַלן,
דערנאָך האָט דער טיפוס פאַרנומען,
די יידישע ענגע קוואַרטאַלן,
דערנאָך לויפן יאוש-ידיעות,
און שטענדיק אין גרעסערע דאָזן,
די זון ווערט אונדז פינצטער און מיאוס,
און זאָל אונדז דאָס לעבן שוין לאָזן.
איך טרייסט זיך נאָך אָפטמאָל, איך מוז עס,
איך טרייסט אויך אַ צווייטן, אַ דריטן,
דאָך שווער צו געפינען אילוזיעס,
מיר האָבן שוין צופיל געליטן.
איך קוק אויף דעם ליכטיקן גאָרטן,
אויף פאַלם און זאַפטיקע פירות . . .
דאָך איצטער דער חורבן פון דאָרטן . . .
איז ווידער אַ קלאָגליד אויף דורות . . .

צוויי און דרייסיק

מען איז פון דעם ווארשע געלאָפן
דורך אַלע סכנות און וועגן,
געלאָפן אַלץ ווייטער צום צאָפן . . .
מען איז אין די שנייען געלעגן.
פון הונגער און קעלטן געשוואָלן . . .
פון ווינט און פון מערדער געשלאָגן . . .
איך האָב אין די ווילנער שפּיטאָלן
געזען פיל אַ מענטש קאָן פאַרטראָגן,
פון ווארשע און יעטווידן שטעטל,
צופוסנס ביז כאַרקאָוו, ביז סומאַ . . .
צי גאָט וועט שוין לעזן דאָס צעטל
פון אַלע קרבנות, די שטומע ?
פאַר מענטשן פאַרמאַטערטע, מידע,
געוועזן זענען גרענעצן-שטעלן
געוועזן איז אַ שטעטעלע לידע
אוי, ווי . . . וויפל בלוטיקע טרערן !
געוועזן זענען גרענעצן שווערע,
מיט זומפּן, מיט פינצטערע נאָרעס...
דאָך איינע אַ גרענעץ וועט פעלן,
אַ גרענעץ צו אונדזערע צרות . . .

דריי און דרייסיק

וואו זענען אונדז פריינד ניט געשטאָרבן ?
אין טאָיגעס, אין לאַגערן וויסטע . . .
פאַר וואָס און פאַר וועמען דער קרבן !
מיין דור, מיין געפּלאָגטער . . . וואו ביסטו ?
דער ווינט האָט אין קאַלטע מעת-לעתן
באַוויינט זיי, די פּליטים, ביים לעבן,
דער ווינט ווייסט די לעצטע אַדרעסן,
און האָט זיי ניט וועמען צו געבן . . .
צי קאָן מען זיי אַלע דערמאָנען ?
עס פעלן פיל מענער, פיל ווייבער,
עס פעלן רבנים, דיינים,
פיל מוזיקער, מאָלער און שרייבער.
עס פעלט אונדז דער קול פון דער מחנה,
די כנסת, די קרובים, די שכנים.
נישטאָ מער קיין ציל און קיין תכלית
ווען פאָלק איז מיט אונדז ניט אינאיינעם . . .
דער דיכטער אין ליד און דערשיינען,
ער איז ווי ביים לעבן באַגראָבן . . .
ער האָט ניט קיין וואָרט פאַר די פיינען
און וועט אים שוין קיין מאָל ניט האָבן.

פיר און דרייסיק

דערמאָנט זיי מיט קללות די יענע,
וואָס שאַרפֿן דאָס מעסער און שאַרפֿן,
זיי וואַרפֿן אונדז שטענדיק אין גיהנום,
ווייל אימיצן מוזן זיי וואַרפֿן...
מיר גיבן זיך יידן אַ נדר,
זיך ניט צו פֿאַרענטווערן מערער,
נאָר שילטן און שילטן כסדר
פֿאַר בלוט און פֿאַר בלוטיקע טרערן...
פֿון אַלע דיאַלעקטן און שפּראַכן,
די ווערטער די גוטע פֿאַרניכטן,
די ווערטער פֿון פֿרייד און פֿון לאַכן,
די ווערטער פֿון זינגען און דיכטן.
בלויז לאָזן „רשעים" און „פּראים",
בלויז חניפה און געטשן-באַדינערס
און אַלערליי משוגעים.
פֿון אייביקע ניט-קיין-פֿאַרגינערס,
פֿון אַלע דיאַלעקטן און שפּראַכן,
די קללות, בלויז זאַמלען, די קללות . . .
און שילטן, אַז וועלט זאָל פֿאַרקראַכן,
אין טויטלעכע שוואַרצע מפּלות . . .

פינף און דרייסיק

מיין אומה... איך בין דאָך מרוצה
אויף קרבן, אָן טראַכטן, אָן פרעגן...
איך ווייס ניט מיט וואָס צו באַפּוצן
דעם וועג פון די בלוטיקסטע וועגן.
כאָטש ריים מיט די נעגל די שטיינער,
כאָטש קריך אויף די ווענט מיט געשרייען...
דער הימל, ער בלייבט דאָך אַ ריינער,
און ווייס זענען ערגעץ די שנייען.
איך וויל דאָ קיין זכיות ניט זוכן
פאַר אייגענע בלוט און נשמה...
איך וואָלט אָבער וועלן פאַרזוכן
דעם אמתן טעם פון נקמה.
מען וועט אונדזער אומגליק פאַרטושן
מיט פראַזן, מיט גומ-רייד ביז לעסטער...
פאַרשמינקעווען וועט מען די בושה...
און גלייכהייט... און ברידער און שוועסטער,
די צאַרט איז דעם מענטשנס מעלאָדיע,
די פיין אויסגעפיילט די געפילן,
עלעגיש און פאַטאָס און אָדע....
דאָך ערליך איז היינטישער בילן.

זעקס און דרייסיק

פּאָעטן פון ציַיטן און דענקער,
ווי שרעקלעך דאָס איז און ווי זיכער:
איין דיַיטש, איין משוגענער הענגער
איז שטאַרקער פאַר טויזנטער ביכער...
פיל תפילות מען האָט אויסגעדאַוונט,
פיל טאָוולען מיט מענטשן־רעכט פאַרשריבן,
פיל לידער, סאָנעטן, אָקטאַוון...
און וואָס פון דעם אַלץ איז פאַרבליבן?
געשענדעט, געלעסטערט די שכינה
מיט פוסטן און פסולן שריַיען...
די קאַבראַ ווערט מילד פון נגינה,
דער מענטש בליַיבט מיט מאַצאַרט אַ חיה...
סאָקראַטעס, טאָלסטאָי מיט נשמה
געטאַדלט, גערופן, געבעטן...
עס גייט אויך אויף זיי די נקמה,
מען וועט זיי די קברים צעטרעטן.
די אַלע, וואָס האָבן בטחון
געלייגט אויף אַ שענערן לעבן...
פאַרשילט זיי, פאַרשילט אַלע ברכות,
וואָס איר האָט דעם מענטשן געגעבן...

זיבן און דרייסיק

איך בין אַ פֿאַרשאָלטענער דיכטער,
ווייל קללות באַגלייטן די לידער,
די קללות פֿון אונדזער געשיכטע,
אַ דור און אַ חורבן שוין ווידער.
מיר ווייסן נאָך גאָרנישט אין אימה
וואָס מיר האָבן איצטער פֿאַרלאָרן . . .
אין שוואַרצע, פֿאַרלאָשענע תהומען
אַריין זענען דורות און יאָרן.
דער מענטש איז אין שעכטהויז געפֿאַנגען,
מען שעכט מיט די נייעסטע מאַשינען . . .
ער איז שוין ניט מער פֿאַר געזאַנגען
דער מענטש מיט משוגענעם זינען.
די בלום זי פֿאַרוועלקט פֿון זיין שפּרייזן,
דער בוים פֿון זיין נאָענטקייט נעמט דאָרן,
און וואו נאָר ער זאָל זיך באַווייזן,
איז אַנזאָג פֿון טויט און געפֿאַרן.
אַפֿילו דער ווינטיקער שטורעם
פֿאַרקירעוועט שנעל מיט יללה . . . .
איך האָב ניט אין מיינע יסורים
איך האָב ניט די אמתע קללה . . .

אַכט און דרייסיק

דער טאָג דיינער איז ווי אַ תליה,
דער טאָג איז דיין תליון דער בייזער,
דו ווערגסט זיך און צאַפּלסט ביז שקיעה
און נאַכט איז אַ קורצע דערלייזונג.
מען לעבט נאָך... פאַרפלוכט, ווי מיר זענען,
נאָר הארץ איז צעריסן, צעשונדן.
מען לעבט... און די שטערן זיי שיינען.
פאַר וועמען האָט גאָט זיי געצונדן?
פאַר מיינע פאַרמאַטערטע בליקן,
וואָס קאָנען די וועלט ניט פאַרנעמען,
פאַר מיינע יסורים, פאַר חניקה...
פאַר וועמען די שיינקייט, פאַר וועמען?
פאַר וועמען דער הייליקער ציטער?
דאָס שווייגן צעווישן די שטערן.
פאַרוואָס זאָל ניט זיין אַ געוויטער?
פאַרוואָס זאָל אַ מבול ניט ווערן?
פאַרוואָס זאָל נאַטור מיט איר כוח
ניט אויסוואָרצלען מענטש ביז די שטאַמען,
אַז בלייבן זאָל תוהו ובוהו...
בלויז שטיינער, בלויז פעלדז און בלויז ימען.

גיין און דרייסיק

ידיעות... עס קומען ידיעות...
מיר גלייבן און ווילן ניט גלייבן.
דער תליון איז פריי פון מניעות,
ער אָטעמט מיט מאָרד און מיט רויבן.
ידיעות... אַ בליץ און אַ ציטער,
פון בליץ ווערן אָפּן פיל קברים...
ווען מענטש האָט דעם קיום פאַרביטערט
און גלייך זיך געמאַכט צו אַ וואָרעם.
ידיעות... שווין בלוטיק און בולט,
מיר לעבן און לעבן דאָס איבער,
מען קוילעט אַ פאָלק אוים, מען קוילעט...
מיר לעבן... און טויט איז נאָך ליבער.
וואו וועלט פון געדאַנק און פּאָעטן?
וואו הימל... וואו האַרץ און נשמה?
מיר ווערן געטרייסט און געבעטן,
צו וואַרטן ביז נאָך דער מלחמה.
אוי, ווי צו דעם ייד און זיין ווילן,
אוי, ווי צו די טרייסטן און גנאָדן.
די וועלט האָט באַגריפן, געפילן,
און היטלער האָט טייטונגס-מעטאָדן...

פערציק

ידיעות... מלחמה... און ראַדיאָ...
מען רעדט וועגן שטעט פיל צעשטערטע.
מען פלאַגט אים דעם שונא, מען יאָדעט
מיט טוגים און אויך מיט ביזערטע.
מען רעדט וועגן וועלטן און ימען,
און זעלנער מיליאָנען, מיליאָנען...
מען זעט ווי די ריזיקע פלאַמען,
מען הערט ווי די שטאַרקע קאַנאָנען.
עס שווימען די גרויסע קאָנוואָיען
מיט אַלע פיל מינים געווערן...
געזען האָט ניט וועלט אַזאַ מין בויען,
ניט געזען אַזאַ ווילדן צעשטערן
פון רוסלאַנד, ביז רור, ביז ציפּריסן,
פון מונדאַ ביז רוים, ביז מעסינאַ,
מען גיט אונדז כסדר צו וויסן,
ווי זיכער עס איז דאָס געווינען . . .
אָריאָל איז שוין איבעט פאַרנומען.
פאַרנומען די שיינע קאַטאַניע...
דערצו.. ווען איך וואָלט נאָך באַקומען
בריוו פון מיין שוועסטער, פון פאַניען...

איין און פערציק

מיט אונדזערע קרובים, די בעסטע,
געוואָרן איז שטיל און פאַרדעכטיק . . .
מיליאָנען... און ברידער און שוועסטער
צי דען בלויז פאַרשקלאַפּט און פאַרקנעכטעט ?
צי דען בלויז פאַרשלאָסן אין געטאָ ?
מיט צוימען פאַרריגלט, ווי חיות ?
די פענצטער פאַרפינצטערט מיט ברעטער...
צי דען בלויז די טיפוס-לוויות ?
צי דען בלויז אין קאַטאָרזשנער פראַצע ?
טאָג-טעגלעך אין הונגער און שאַנדע,
צי תפיסה בלויז און קאָנצענטראַציע ?
צי גאָך עפּעס, נאָך עפּעס אַנדערש ?
וואָס טוט זיך אין פּוילן ? אין וואַרשע ?
שוין אָפּגעבליט זענען די בעזן...
דאָרט רויטלען זיך איצטער די קאַרשן...
נאַטור איז אַזוי ווי געוועזן.
דאָך וועלט, זייט וועלט איז געוואָרן,
ניט געוועזן אַזאַ שרעק צו דערמאָנען...
מיר הערן דאָך גאָרניט... פאַרלאָרן,
פאַרלאָרן — דאָס קול פון מיליאָנען...

צוויי און פּערציק

איך זוך, און איך וויל זיך פאַרשאַפן
אַ בילד פון צעשמעטערטן נעכטן.
אַ מאָלעכץ צי אַ פאָטאָגראַפיע
פון אונדזוערם אַ שול אַ פאַרשוועכטער.
איך וויל זיך כסדר דערמאָנען
די גאַסן פון דאָרטן, די שוועלן...
ווער וועט מיך מיט עפּעס באַלוינען?
און וואָס זאָל שוין איצטער געפעלן?
מוזיק איז אַזוי ווי אַ מעסער,
קאָלירן? בלויז פינצטערע, גרויע,
עס וואַקסט אין מיר גרעסער און גרעסער
די קללה פאַר יעדער הנאה...
איך וועל זיך מיט גאָר שוין ניט גרויסן.
וואָס כבוד פון ליד און פון ספרים?
אַך! מעדער פון דאַנעטס, פּרדסים.
איך זע בלויז פון דאָרטן די קברים.
אַ דור איז מיר דאָרטן פאַרבליבן,
איך פיל נאָך דעם אָטעם פון ווייטן...
איך זע זיי מיט צער און מיט ליבע
און וואָס וועט מיך איצטער פאַרבייטן?

דריי און פערציק

איך זע זיי געציילטע, יחידים.
איך זע זיי אין גרעסערע צאָלן.
איך זע זיי אויף מערק און ירידים
אין אונדזערע שטעטלעך און טאָלן.
איך זע זיי אויף שטאָטישע גאַסן
מיט אימפּעט פֿאַריאָגט און פֿאַרשמייעט,
איך זע זיי אין שווייגן, געלאַסן,
אין לאַנגזאַמע טריט פֿון לוויות.
איך זע ווי זיי גייען צו תּפֿילה
אין ליכטיקע טעג און אין שוואַרצע...
און איך אַ ניט-דאַוונער אַפֿילו,
איך האָב פֿאַר זיי כּבֿוד אין האַרצן,
איך זע זיי... און דאַן ווען זיי שוועבן
אין מחנות פֿאַר מיר און געשטאַלטן . . .
דאַן האָב איך די טעג פֿון מיין לעבן
און האַרץ האָט זיך וואו צו באַהאַלטן.
וואָס איז דען אַ טראָפּן אָן טייכל ?
וואָס איז דען אַ בלאַט אָן די צווייגן ?
ווי זאָל איך מיין גורל פֿאַרגלייכן ?
ווי זאָל איך פֿאַרשרייען מיין שווייגן ?

פיר און פערציק

איך זע זיי מיט בערד שווארצע, גרויע,
איך זע זיי מיט פנימער גלאטע...
אין קלויז אויף אסיפות פיל שעהן,
איך זע זיי אין קינא און טעאטער.
איך זע מיינע שכנים און שכנות,
ביים האדעוועז קינדער, ביים קאכן,
איך זע זיי מיט מעלות, חסרונות,
מיט סקעפטישן בליק און בטחון.
א שבת פארנאכט אין שפאצירן,
אין ענגשאפט אויף די טראטוארן,
איך זע זיי ווי זיי שליסן די טירן,
אין בייזע פאגראמען-געפארן...
איך זע אונדזער יוגנט אין תפיסה
פארשיקט אין סיביר, אין די שנייען,
איך זע ווי די יארן פארגייען.
די יארן וואס זענען אריבער,
מיט זיי און אויף זייערע וועגן,
איך זע זיי די יידישע שטיבער,
איך קלאפ דארט, איך וויל עפעס פרעגן...

פינף און פערציק

איך וויל דאַרטן בעטן מחילה
ביים פשוטן ייד איטשע-מאיער...
וואָס איך האָב זיין וועג און זיין תפילה
ניט שטענדיק פאַרשטאַנען, ווי טייער.
וואָס אים איז דער תהילים-קאַפּיטל
פיל מער ווי דער ראַדיאָ געפעלן,
וואָס ער האָט געשמייכלט מיט ביטול,
פון פליִען... מען טאָר עס ניט וועלן.
אַ ביטול פאַר יענע באַזונדער,
וואָס מאַכן דעם חשבון אָן בורא...
מען דאַרף דאָך אײַנגאַנצן אײַן וואונדער,
אַז מענטש זאָל צו מענטש זיין אָן מורא.
די וועלט האָט געיובלט פון ניסים
און דו ביסט פון וויטן געשטאַנען,
די וועלט אָן אַ ריינעם געוויסן,
ווייזט אויס, אַז דו האָסט שוין פאַרשטאַנען.
די שנאה, די פינצטערע שנאה,
וואָס רייסט זיך צו שווערד און צו פייער,
זי האָט דיך געזוכט צו געפינען,
זי האָט דיך געכאַפּט איטשע-מאיער!

זעקס און פּערציק

איך זוך דאָרט די יידישע קינדער,
געשפּילט זיך ביים ווייסל, געשריען.
דאָס קלינגט אין זכרון אַצינדער...
כאָטש אַלץ איז אין אימה פאַרשוויגן.
דערציילט מיר פון מומעס און פעטערס,
און רעדט זייער לשון, רעדט יידיש!
דערציילט מיר פון דאַוונערס און בעטערס,
פון פרומקייט ביז נדר, ביז חידוש...
דערציילט מיר פון חתונות, בריתן,
מיט שמחות, מיט בראָנפן און לעקעך...
מען פלעגט אַמאָל טרערן דערגיסן,
ווייל טרערן דאָס איז אונדזער מקח.
די תחינות אויף יידיש, אויף יאָרן,
געמורמלט פון מאַמעס מיט טרייהייט,
אַ שפּראַך אַ פאַרטייטשטע, אַ קלאָרע,
אויף דורות אויף גאַנצע געסטאַיעט.
אַ שפּראַך פון מתנגדות און חסידיש,
אַ שפּראַך... פון אַ וועלט אַ צעשטערטער...
אַ שפּראַך... אַ פאַרבלוטיקטער יידיש,
אַ שפּראַך פון די לעצטע ווערטער.

זיבן און פערציק

עס שפּילן זיך קינדער אין קנעפּלעך,
אויף איינם פון די וואַרשעווער הויפן,
איך זע די צעהיצטע, די קעפּלעך,
די אויגלעך די שוואַרצע, וואָס לויפן.
איך שטיי מיר אַליין פון דערווייטן,
וואו איך האָב די קינדער געפונען...
דערווייל איז אַ סכסוך, אַ שטרייטל,
מען ווייס ניט: פאַרשפּילט צי געוואונען?
מען דאַרף עס באַטראַכטן, מיט יושר,
מען זעצט זיך אַוועק אויף אַ טרעפּל...
און ווער וועט עס ווערן דער עושר?
און ווער וועט עס האָבן דאָס קנעפּל?
מען פאָרשט ווי די אַלטע דיינים...
צי ריכטיק געשפּילט צי ניט-ריכטיק?
מען שווערט זיך געטריי אויף נאמנות
דער ענין איז ערנצט און וויכטיק.
אַ גיפטיקע שפּין האָט אונדז צווישן
דעם נעכטן איינגאַנצן פאַרשפּונען...
איך ווייס ניט, וואָס איז מיט די קינדער?
איך ווייס ניט, פאַרשפּילט צי געוואונען?

אַכט און פערציק

איך פיל זיך אינגאַנצן פאַרלאָרן,
איך שווידער פון אומקום, אין פלאָנטער...
אַ ממזר פון זעכציק... פון יאָרן
און וועמעס דאָ בין איך אַ נאָנטער?
איך ווייס ניט, צי האָב איך אַ קרוב,
אַ ברודער, צי האָב איך נאָך וועמען?
אַ שוועסטער... און ווער איז מיר ערב,
פאַר אַלע די טייערע נעמען?
נאָך אַלע די ווייסטע רואינען,
נאָך אַלע די שדים-געפּעכטן...
צי וועט מען מיין געסל געפינען,
מיט עפּעס אַ סימן פון נעכטן?
די קברים אויף לאָדזשער בית-עולם,
צי זענען זיי קברים פאַרבליבן?
צי איז נאָך פאַראַן דאָרט אין פוילן,
אַ קוויטל וואו איך בין פאַרשריבן?
אָן נעכטן, אָן היינט, אָן בטחון,
אַ וואָגלער פון שטאָם אויסגעראָטן,
איך בין ווי פאַרמעקט און פאַרשטראָכן...
אַ ממזר פון זעכציק... אַ שאָטן.

ניין און פערציק

אַלץ איינס אונדז צי שווייגן צי וויינען,
און לעבן און טויט... וואָס איז ערגער?
דער שוואַכער בן-אָדם, דער איינער,
ער דאַרף מיט זיי ביידן זיך ווערגן.
מיר האָבן שוין מער נישט קיין ווילן,
צו טרייסטן זיך איינער דעם צווייטן,
מיר זענען, ווי די וואָס פאַרשפּילן
און בעטן מען זאָל זיי באַגלייטן.
אַט איז זי די נאַכט... אויף איר לוח
שרייבט גורל אָן שרעקלעכע זאַכן,
געענדיקט דער לעצטער וויכוח...
מיט מענטש איז שוין גאָרנישט צו מאַכן.
אַט איז דאָרט אַ וואַסער... אין שטילן
מיט ביימער, ווי שומרים געטרייע...
אַ ביסעלע כוח און ווילן,
און פּטור פון קלאָג און לוויה...
ניט שטאַרבן, ניט לעבן, ניט וואַרטן,
איך האָב ניט די אַלע כוונות,
אויף קינדער אויף קליינע און צאַרטע...
אויף זיי בלויז, אויף זיי מיין רחמנות...

פופציק

רחמנות... איך בעט ניט ביים רויבער,
איך וויין ניט צום קאַלטן רוצח,
איך האָב נאָך דעם ניצוץ פון גלויבן,
איך רוף צו אַ העכערן כוח.
ווי גייט מען דעם אָפּגרונט אַריבער?
ווי קען מען אַליין זיך פאַרגעבן?
ווי רעדט מען פון מענטש און פון ליבע?
ווי קאָן מען איצט קוקן אויף לעבן?
רחמנות! אַך, אל מלא רחמים!
פאַר אַלע אבלים... רחמנות!
ווי קאָנען מיר, עלנטע, שוואַכע,
באַוויינען אַזויפיל קרבנות?
פאַר אונדזערע שוועסטער און ברידער...
דאָס לעצטע געבעט, וואָס מיר האָבן:
דו לאָז זיך אַראָפּ אין דער נידער
און העלף אונדז באַוויינען, באַגראָבן...

◆

ביים טוי פון די זאַפטיקע גראָזן,
ביים ליכט פון די ריינע פאַרטאָגן...
אל רחמים! דו וועסט נישט דערלאָזן,
אַז קדיש נאָך דיר זאָל מען זאָגן...

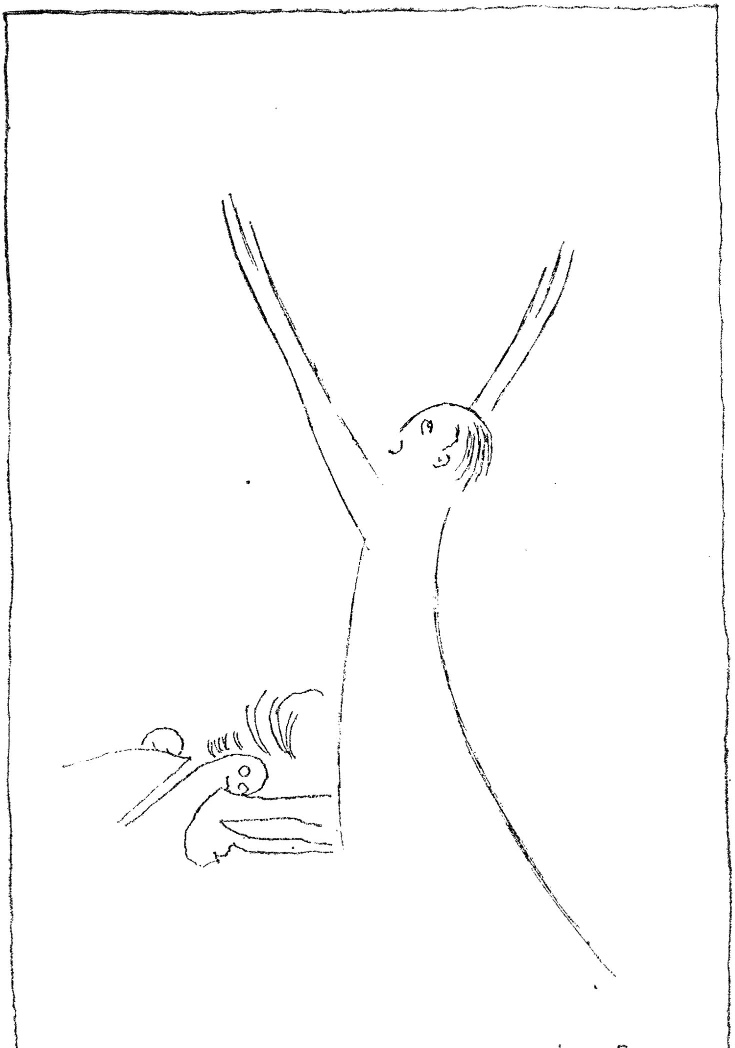

רחמנות ! אך, אל מלא רחמים !   צייכענונג פון ב ע ן